

שמואל הוגו ברגמן, מתוך "המשמעות של ליל הסדר"

אותה יציאת מצריים נעשתה מזמן כבר סמל לכל אדם ואדם מישראל, המגלה לו, שהוא, פלוני אלמוני, יצא משעבוד לגאולה, מעבדות-מצריים אל ההתגלות שהוא זכה בה בהר סיני שלו עצמו. לפי מהותו של הדבר אי אפשר לנסח בנוסחה כללית מה היא אותה העבדות ומה הוא אותו השחרור לאדם היחיד. ישנם, אמנם, שעבודים שאנו משועבדים להם כציבור, ועל מיני עבדות אלה מותר לדבר וצריך לדבר בחג השחרור. אך אנו מדברים כאן על היחיד ועל שחרורו מאזיקי ברזל של העבדות. וכאן חייב כל אחד ואחד להתדיין עם עצמו, לברר לעצמו, מהו ה'מצרים' שלו.

שאלות:

- למה לדעתכם היציאה לחירות היא תהליך אישי?
- האם חשבתם פעם על מה היא המצרים שלכם?

שלמה דרך-חירות של אמת

הרבה פנים לחירות והרבה מבחנים לה. והקשה שבהם - החירות הפנימית. חירות במובנה המקובל היא חירות מדינית, שחרור משעבוד לעול זר, כפוי ואנוס. אך חמורה ממנה היא השעבוד מרצון. שעבוד מאונס תחום שליטתו הוא גוף האדם; שעבוד מרצון, פגיעתו היא הנפש והרוח. הראשון הוא בבחינת אסון, השני חטא לא יכופר; את הראשון אפשר להסיר "ביד חזקה ובזרוע נטויה", את השני רק בהתגברות אדם על עצמו, במאבק עם עצמו. לכן ציוותה עלינו ההגדה "כל אדם חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". היציאה ממצרים - לכל צורותיה וגילוייה - היא חובה, ולא זכות בלבד. הפילוסופיה המדינית מאז הרנסאנס עומדת על זכות האדם לחירות זו תמציתה של הדמוקרטיה. המוסר העברי, שנחצב מניסיון עבדות מצרים, עומד על חובת החירות, כחובה מוסרית, שרק עמה נעשה אדם בן-חורין במלוא המשמעות.

חירות-של-אמת אחות היא לשוויון של אמת. במקום שישנו אדון ועבד לא ישכון שוויון ממשי ובמקום שבני אדם אינם שווים ערך זה לזה, לא תיתכן חירות של אמת. רק במציאות של שוויון הם גם בני-חורין.

שאלות:

-מה הקשר בין חירות לדמוקרטיה? למה הוא אומר שחירות היא חובה ולא רק זכות?

-למה חירות יכולה להתגלות באמת רק בממצב של שוויון?

איניאציו סילונה / חירות

החירות איננה דבר שאפשר לקבלו כמתנה, אדם יכול לחיות בארץ שרודנות שולטת בה, ובכל זאת להיות חופשי - בתנאי פשוט זה, שהוא לוחם נגד הרודנות, וזהו. האדם, שחושב בעזרת ראשו שלו וששומר את לבו משחיתות, הוא אדם חופשי. האדם, שנאבק למען הדבר שהוא חושב אותו צודק, הוא אדם חופשי. בניגוד לכך, אדם יכול לחיות בארץ הדמוקרטית ביותר עלי אדמות, אך אם הוא עצל, אטום ושתדלן בתוככי לבו, אין הוא חופשי; למרות היעדרותו של כל אילוץ אלים אותו אדם איננו אלא עבד. בכך נעוצה הרעה: אסור לנו להתחנן למישהו אחר ולבקש ממנו שיעניק לנו חירות. את החירות שלנו אנו חייבים ליטול במו ידינו, כל אחד - את המנה שהוא מסוגל ליטול.

שאלות:

- למה לדעתכם יש קשר בין חירות לבין מאבק על מה שצודק?
- האם יש לכן רעיון למאבק על חירות שאתם לוקחים בו חלק?

כל דור ודור, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.
בכל דור ודור חייב אדם לשוב ולהינתק מכבלי עבדות, מן הפרך שהוטל
עליו,

למרוד במקדשי דעות קדומות, ולפרוץ מן ההסגר קדימה - אל המרחב, אל
החופש.

בכל דור ודור, כשאדם יוצא אל החופש הזה, הוא מגלה מדבר.
הוא מגלה בחופש ריקנות והבל. והזכרונות על ארץ מצרים שלו, צפים
ועולים.

מה טובו הכבלים, המאכלים, המחסה משטפונות, ומיובש העונות.
והמדבר - חופש מוחלט ללא אחריות - נעשה לו לאדם הפקרות.
ובני חושך גוברים על בני אור, ואין דין ואין דיין, ואדם לאדם זאב.
בכל דור ודור חייב אדם לבחור.

ורק בעת בחירה מגלה אדם את חרותו.

וכאז, בין כל הררי שממון,

בוחר לו אדם את הר-סיני שלו, ושם מעצב תורתו, וידבוק בה.

היא הנותנת לו כח ולב, מאור בחשיכה וסיבה להשכים עם שחר ולהתרצות
עם ליל.

ואני אומר, בכל יום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

ובכל יום לנתץ מזבחותיו של אמש,

ובכל יום לברוח אל המדבר,

ובכל יום לבנות לו בית ותורה של מחר,

ובבטחה להלך בדרכו.

שאלות:

- מה התהליך שעובר אדם מן הרגע שבחר לצאת ממצרים?

- למה היציאה מפחידה, מה מרתיע בחופש מוחלט?

- למה הבחירה היא תמצית החירות?